

1983 APR 24

Három király Budavárban

KIALLÍTÁS NYÍLT A BUDAI VÁRBAN. ÁLLANDÓ BEMUTATÓ A KÖZÉPKORI KIRÁLYI PALOTA HELYREÁLLÍTOTT EREDETI TERMEIBEN, PINCÉIBEN, KERTJÉBEN. STILIZÁLT INTÉRIEÜRÖKBEN LÁTHATÓK ITT A BUDAVÁRI ÁSATÁSOK 1948 ÓTA FELTÁRT, S RESTAURÁLT, REKONSTRUÁLT SOK SZÁZ ÉVES TÁRGYAI, ÉRTÉKEI. AZ ALKALOM KÖTELEZ, A BUDAI KIRÁLYI PALOTÁK HÉTSZÁZNÁL TÖBB ESZTENDEJÉNEK NÉHÁNY EMLÉKÉNTIMITÁSÁT IDÉZNI. A MAI BUDAPESTI NÉZELŐDÖKHÖZ SZÓL A RIPTER, A MODERN „ÉNEKMONDÓ” KRÓNIKÁS MESÉJE.

Egy fekete vasárnap, 1241. március 17-én tatárok jelentek meg Pest város alatt. Buda fából épült falai sem állták sokáig az ostromot. Lakói erdőkbe, barlangokba menekültek. Csak akkor merészkedtek elő, amikor a tatárok elvonultak. Hazajött IV. Béla király is Dalmáciából. Láta: kizárólag a kőépületek maradtak meg. S ezért a romok helyén, a mai Várhegyen 1242-től kőfallal vette körül a házakat. Nemsokára állt már Buda vára.

BEATRICE SZÁNKÓN

IV. Béla várából 1417-ben friss palota lett. Zsigmond, a magyarok királya, s német-római császár építtette át. Franciaországból küldött Budára hétszáz művészt, kézművest. Az új, káprázatos római teremben rendezte a lengyel—velencei viszályt eldöntő tanácskozást. Ez alkalomból három király, három főminiszter, a szerb despota, 13 herceg, 21 gróf, 26 báró, 1500 lovag, egy kardinális, egy pápai követ, 3 hercegérsek, 11 püspök, 17 hírvívó és háromezer szolga, 17 nemzet szülöttei tartózkodtak Budán.

Zsigmond 1437-ben követte útján kérte a baseli zsinatot: tegye át székhelyét a magyar várba. „Buda nem alkalmas a zsinat fogadására” — érveltek az atyák. Az uralkodó bizonyítékként összeíratta a belső vár épületeit. Feljegyezték 322 lakóházat, 679 szobával, 1416 kamrával, 710 fedett udvari helyiséggel, 350 éléskamrával. (A zsinat mégsem hagyta el Baselt.)

Kincses Buda a Vár neve Mátyás király idejében. Európa-szerte emlegetett Buda regia, királyi Buda. Ez aranykor, a magyar reneszansz nevezetes napja, amikor Mátyás király má-

sodik feleségével, Estei Beatricével bevonult Budára. A királyné szánkón járta a Vár utcáit.

PIROS ALMA PALOTÁJA

A törökök a budai palotát kizil elma, piros alma palotájaként ismerték. A tornyokon és kupolákon egy-egy aranygömb ragyogott. Emlékezetes 1578 pünkösdhétfő éjszakája: vilám csapott a budai Vár puszkaporos tornyába. A lőszér felrobbant. 500 ház összeomlott. A Csonka-torony — keresztény foglyok raboskodtak itt — a levegőbe repült. A robbanás ereje a budai köveket a pesti oldalra szórta. Háromezer ember esett áldozatul a borzalmak éjszakájának.

Budának másfél évszázad alatt 98 basája volt. Az első, Vezir Szulejmánt, az elfoglalás esztendejében, 1541. szeptember 2-án nevezték ki. Az utolsó, Abdi, a hetvenesztendős Abdurrahman harc közben halt meg 1686-ban a Vár bástyáján.

A visszavívás után Buda nevétől hangos Európa. Emlékermeket verettek, hálaadó ünnepségeket rendeztek, röpiratokat nyomtattak. Rómában tűzijáték köszöntötte „a kereszténység győzelmét”.

Az új királyi palota — ajándék Mária Teréziának „édes Hazánk és Nemzetünk dicsőségére és boldogságára” — építkezése 1720-ban kezdődött. A barokk palotát a XIX. század végén — Ybl Miklós és Hauszmann Alajos tervei alapján — átépítették. S — amit mindenki tud — a második világháború budapesti harcai idején a Várhegy maradt a legtovább a német és a magyar fasiszták birtokában.

Elpusztult.

12 EZER KISLELET

1948-ban láttak a középkori palota maradványainak feltárásához. 26 holdnyi területől 5 ezer kőemléket, 12 ezer kisleletet ástak ki. Egy esztendeje, 1967 májusában költözött a helyreállított palotaszárnyba a Budapesti Történeti Múzeum és a Vármúzeum. A budavári ásatások leletei ismét eredeti környezetükbe jutottak.

Holnap, 1968. május 1-én is sok ezer múltra kíváncsi járja majd a XIV. századi alkápolnát, a XV. századi gótikus nagytermet és a boltozott helyiségeket. Csodálja az V. László korabeli, rekonstruált Lovagos és a Zsigmond-kori Nyéki kályhákat. Nézgeti a régi uralkodók címereit, álldogál a királyi alakos pecsétek gyűjteménye előtt, böngészí Mátyás király autogramját. Éjs sétál Nádasdy Orsika és Lorántffy Zsuzsanna leírásait pontosan követve, a gránátalmával, rozsmaringgal, rózsákkal beültetett, XX. században feltámadt középkori kertben.

László Miklós